

Врахування всіх цих елементів зрештою приведе до підвищення рівня людського розвитку, в основі розрахунку якого лежать такі показники: рівень освіченості, рівень доходів, тривалість життя. Якщо ефективність атестації зростатиме і буде тривати безперервний процес удосконалення робочої сили, то підвищуватиметься й продуктивність праці на підприємстві, відтак зростатиме рівень заробітної плати та добробут працівника. Якщо ж запровадити на практиці безперервне навчання всіх категорій персоналу, яке матиме випереджувальний і мотивуючий характер, то знову ж покращиться мотивація праці персоналу через заробітну плату та задоволення духовних потреб і поліпшення внутрішньої організаційної культури. Отже, за такого розвитку подій збільшиться реальний ВВП на душу населення та рейтинг України через поліпшення індексу людського розвитку.

Література

1. *Борисова Е. А.* Оценка и аттестация персонала. — СПб.: Питер, 2003.
2. *Гришнова О. А.* Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. — К.: «Знання», КОО, 2001.
3. *Савченко В. А.* Управління розвитком персоналу: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2002.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2007

УДК 332.145

Н. О. Халда, аспірантка,
Черкаський державний технологічний університет

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНДИКАТОРІВ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. У статті узагальнено теоретичні основи формування та управління людськими ресурсами і проаналізовано процеси відтворення та використання людських ресурсів регіонів України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Людські ресурси, регіон (край), людський розвиток, людський капітал.

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин в Україні важливе місце відводиться людським ресурсам, вони є основою зростання економічного та соціального добробуту суспільства. Дослідження регіональних особливостей розвитку людських ресурсів дозволяє значно підвищити рівень розуміння даної категорії та на мезорівні виявити позитивні та негативні тенденції розвитку.

Питання місця та ролі людських ресурсів у ринковій економіці піднімалося у наукових працях багатьох закордонних вчених, серед яких — Г. Беккер, Й. Вейс, Б. Вейсброд, Т. Шульц, Ф. Велч, Л. Едвінссон, М. Мелоун, Р. Солоу, Р. Лукас, Г. Менкью, Д. Ромер та ін. Важливе місце людським ресурсам в економічній системі України відводять і вітчизняні науковці, зокрема С. В. Мочерний, О. А. Устенко, Е. М. Лібанова, Н. С. Власенко, В. В. Близнюк, Р. Нуреев та ін.

Мета даної статті — узагальнити теоретичні основи формування та управління людськими ресурсами, проаналізувати процеси відтворення та використання людських ресурсів України на регіональному рівні та розробити рекомендації з удосконалення політики управління людськими ресурсами.

50—60 рр. XX ст. є початком цілісного підходу до обґрунтування концепції людського розвитку. Ця концепція є основою розуміння категорії *людські ресурси* і формулює цілісне уявлення про їх місце у системі виробничих відносин. Основоположниками даної концепції є Г. Беккер, Й. Вейс, Б. Вейсброд, Т. Шульц, Ф. Велч та ін. Т. Шульц увів поняття людського капіталу, під яким слід розуміти сукупність знань, навичок і здібностей людини, які сприяють зростанню продуктивної сили її праці, основними елементами процесу його формування є народження дітей та їх догляд, набуття освіти та підготовка працівника на виробництві, медичне обслуговування, міграція робочої сили, поширення інформації щодо функціонування економіки, ринку праці тощо [1, с. 6].

Теорія людського капіталу стала основою для переосмислення ставлення до освіти, культури та інших галузей соціальної сфери, дослідження впливу цих категорій на підвищення рівня життя населення та стале економічне зростання. У зв'язку з цим з'явилась значна кількість концепцій, кожна з яких зосереджена на окремому аспекті людського розвитку [1, с. 7]. Серед них слід виокремити теорію розвитку людських ресурсів, яка концентрує свою увагу на дослідженні проблем зайнятості, демографії, освіти та на професійній підготовці, охороні здоров'я, стані навко-

лишнього середовища, урбанізації, харчуванні та споживанні, умовах життя.

Для визначення ступеня розвитку людських ресурсів регіонів України доцільно провести аналіз на основі системи індикаторів. Такий аналіз дозволить оцінити реальний стан відтворення та використання людських ресурсів на основі визначення рівня соціо-еколого-економічного розвитку краю. Для цього індикатори поділяються на три групи.

До першої групи належать індикатори економічного характеру — обсяг валової доданої вартості у розрахунку на одну особу та обсяг доходів населення у розрахунку на одну особу. До другої групи відносять індикатори екологічного характеру — обсяг викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, обсяг скидання забруднених зворотних вод у природні поверхневі об'єкти та обсяг наявних промислових токсичних відходів у сховищах організованого складування (поховання) і на території підприємств. До третьої групи належать індикатори соціального характеру — кількість народжених на 1000 наявного населення, кількість померлих на 1000 наявного населення, розподіл ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 1000 наявного населення та кількість захворювань на активний туберкульоз на 1000 наявного населення.

Ця система індикаторів досліджена протягом 1999—2004 рр. на основі розрахунків відносних величин, аналіз кожного індикатора проводився на основі виокремлення кожного року п'яти регіонів з найкращими показниками та п'яти — з найгіршими [2; 3]. На основі врахування тенденції розвитку протягом шести років та загального значення показників по Україні виокремлено краї, що лідирують за темпами розвитку, і регіони, які за цим показником відстають.

Аналіз обсягу валової доданої вартості у розрахунку на одну особу свідчить про нестабільність розвитку. Найкращий темп зростання був у 2001 році — 60,16%, у 2002 році відбувся різкий спад до 20,15%, в 2003 році темпи зростання впали до 10,83%, однак у 2004 році відбулося часткове зростання до 37,03%. Проведений аналіз дозволяє виділити регіони з тенденцією зростання впливу індикатора — це Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Одеська, Полтавська, Донецька області, м. Київ та м. Севастополь, а також краї зі спадною тенденцією впливу індикатора — це Вінницька, Житомирська, Закарпатська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська та Херсонська області.

Дослідження доходів населення України в розрахунку на одну особу показує нестабільний характер розвитку. Стрибок приросту відбувся у 2001 році — 65,18%, у 2002 році і відбувся спад до 28, 22%, у 2003 — незначне підвищення до 30,4%, а в 2004 — знову спад до 21,1%. Цей аналіз дозволяє виокремити регіони з тенденцією зростання впливу індикатора — це Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області, м. Київ та м. Севастополь і краї зі спадною тенденцією впливу індикатора — це Житомирська, Івано-Франківська, Тернопільська, Херсонська та Чернівецька області.

Аналіз обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря по Україні також свідчить про нестабільну їх тенденцію 2000 року відбулося незначне зростання обсягу викидів на 1,03%, 2001 року відбулося зниження на 31,63%, у 2002 — значне збільшення на 50,75%, у 2003 році ситуація залишалася стабільною, а 2004 року відбулося незначне підвищення на 3,96%. Проведений аналіз дозволяє виокремити регіони з тенденцією зростання впливу індикатора — це Дніпропетровська, Донецька, Луганська області, м. Київ та м. Севастополь. До регіонів, які мають спадну тенденцію впливу індикатора, належать Волинська, Житомирська, Миколаївська, Херсонська та Чернігівська області.

Дослідження обсягів скидання забруднених зворотних вод у природні поверхневі об'єкти по Україні виявляє тенденцію до щорічного зростання цих обсягів. Так, у 2000 році порівняно з 1999 відбулося скорочення викидів на 15,48%, у 2001 році і порівняно з 2000 роком це скорочення становило 9,21%, у 2002 — 2,93%, а вже у 2003 відбулося зростання на 0,96%, яке вже у 2004 сягнуло 12,82%. Аналіз показників свідчить, що до регіонів із тенденцією зростання впливу індикатора належать Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська області, м. Київ та м. Севастополь. До країв зі спадною тенденцією впливу індикатора — Волинська, Сумська, Тернопільська та Херсонська області.

Аналіз обсягів наявних промислових токсичних відходів у сховищах організованого складування (поховання) та на території підприємств по Україні свідчить про відносну стабільність показників у цій сфері. Так, 2000 року відбулося зниження на 8,73%, 2001-го цей показник знизився на 4,07%, 2002-го він знизився на 4,43%, у 2003 році — зріс на 0,82%, а в 2004-му стало різке зниження темпів зростання на 42,2%, але показник 2004 року ще не дає підстав для виявлення позитивної тенденції. Загальний аналіз показників свідчить, що до країв з тенденцією зростання впливу індикатора належать Дніпропетровська, Донецька, Запо-

різька, Луганська та Львівська області, а до регіонів зі спадною тенденцією впливу індикатора — Волинська, Житомирська, Закарпатська, Миколаївська, Харківська, Херсонська, Хмельницька області та м. Севастополь.

Кількість народжених на 1000 наявного населення в Україні показує стабільну тенденцію незначного зростання. 2001 року темпи зростання знизилися на 1,28%, 2002-го підвищилися на 5,19%, 2003-го підвищилися на 4,94%, а у 2004 році зросли на 5,88%. Сукупний аналіз показників свідчить, що до країв з тенденцією зростання впливу індикатора належать Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська та Чернівецька області. До країв зі спадною тенденцією впливу індикатора — Донецька, Луганська, Полтавська, Сумська, Харківська та Чернігівська області.

Кількість померлих на 1000 осіб в Україні має постійну тенденцію зростання. Так, у 2000 році кількість померлих збільшилася на 2,68%, у 2001-му була без змін, у 2002 році зросла на 2,61%, у 2003 році збільшилася на 1,91% і у 2004-му залишилася без змін. Аналіз дозволяє виокремити краї зі зростання впливу індикатора — це АРК, Житомирська, Кіровоградська, Луганська, Полтавська, Сумська та Чернігівська області і регіони зі спадною тенденцією впливу індикатора — це Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Херсонська, Чернівецька області та м. Київ.

Аналіз розподілу ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД на 1000 наявного населення по Україні свідчить про тенденцію до зростання обсягу даного індикатора. Так, 2000 року приріст дорівнював 9,33%, 2001-го — 11,85%, 2002-го — 26,77%, у 2003 році — 15,1%, а у 2004-му — 50,13%. Тенденція впливу індикатора зростала в АРК, Дніпропетровській, Донецькій, Миколаївській, Одеській, Чернігівській областях та м. Севастополі. Краї зі спадною тенденцією впливу індикатора — Закарпатська, Івано-Франківська, Полтавська, Сумська, Тернопільська та Чернівецька області.

Дослідження кількості захворювань на активний туберкульоз на 1000 осіб по Україні показують постійне збільшення випадків захворювань. Так, у 2000 році відбулося зростання на 10,8%, у 2001-му — на 14,21%, у 2002 — на 9,48%, у 2003 — на 2,53% і у 2004 році — на 4,5%. Аналіз дозволяє виділити краї зі зростаючою тенденцією впливу індикатора — це Донецька, Житомирська, Запорізька, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська та Херсонська, а також регіони зі спадною тенденцією впливу інди-

катора — це Закарпатська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Чернівецька області, м. Київ та м. Севастополь.

Можемо виокремити три групи країв з високим рівнем економічного, соціального та екологічного розвитку і три групи з низьким рівнем економічного, соціального та екологічного розвитку людських ресурсів.

Слід зазначити, що серед регіонів України немає жодного, який би мав високий рівень розвитку в усіх трьох аспектах, але й немає жодного, яких би мав незадовільний стан по всіх трьох аспектах. До регіонів з високим рівнем економічного розвитку людських ресурсів належать Донецька, Дніпропетровська, Запорізька області, м. Київ та м. Севастополь, а до регіонів з низьким — Житомирська, Тернопільська, Херсонська та Черкаська області. До країв з високим рівнем екологічного розвитку людських ресурсів належать Вінницька, Херсонська, Житомирська та Миколаївська області, а з низьким — Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська області та м. Київ. До країв з високим рівнем соціального розвитку людських ресурсів належать Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька, Полтавська та Сумська області, а з низьким — АРК, Донецька, Луганська, Кіровоградська, Житомирська, Полтавська, Сумська та Чернігівська області.

Цей аналіз показує, що в регіонах України відсутня цілісна програма використання та відтворення людських ресурсів. У тих краях, де активно використовуються людські ресурси і досягаються вищі економічні показники, нехтуються екологічні та соціальні складові відтворення людських ресурсів. А в тих, у яких основа для відтворення, відсутня програма використання людських ресурсів. Для підвищення рівня розвитку людських ресурсів необхідно розробляти плани управління цими ресурсами кожного регіону, для цього необхідно проводити детальний аналіз краю і збалансовувати його відповідно до виявлених тенденцій. Розробка таких планів і впровадження їх у життя дозволять підвищити економічний добробут населення, гарантувати надійне соціальне забезпечення для кожної людини і створити сприятливі екологічні умови для майбутніх поколінь.

Література

1. Лібанова Е. М., Власенко Н. С., Власюк О. С., Калачова І. В., Макарова О. В. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та

сучасний стан / Рада з вивчення продуктивних сил України НАНУ; ПРООН. — К.: СПД Савчина, 2002. — 123 с.

2. Статистичний збірник «Регіони України» за 2004 рік., ч. 1 — К.: Держкомстат України, 2004. — 511 с.

3. Статистичний збірник «Регіони України» за 2004 рік., ч. 2 — К.: Держкомстат України, 2004. — 799 с.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2007

УДК 336.781.2

Н.В.Харченко, канд. екон. наук, доц.,
Полтавська державна аграрна академія

ЕВОЛЮЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЄЮ

АНОТАЦІЯ. Розглядається організація діяльності корпорацій, еволюційний шлях «наукового управління», досвід практичної роботи, бюрократична модель теорії управління, теорія поведінки, сучасні теорії організаційної поведінки, модель ринку як сукупності різних інститутів, модель організації, що розглядає питання владних структур.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Наукове управління, бюрократична модель, практична робота, корпоративний дух, стабільність персоналу, ініціатива.

Сучасні корпорації діють у складному, нестабільному економічному середовищі з високим рівнем невизначеності, тому уміння здійснювати необхідні зміни, перебудови, адаптуватися є сьогодні найважливішим завданням, що забезпечить їхню конкурентоспроможність і успішне функціонування в довгостроковій перспективі. Найбільш важливою складовою цих змін, що забезпечує швидку реакцію корпорації на вплив факторів внутрішнього і зовнішнього середовищ, є ефективна організація діяльності корпорації.

Організація діяльності корпорації — це форма поділу і кооперації управлінської діяльності, у рамках якої здійснюється процес управління за відповідними функціями, спрямованими на вирішення поставлених завдань і досягнення намічених цілей.

Загальними принципами «наукового управління» займався американський дослідник Ф. Тейлор, досвід практичної роботи описаний французьким інженером Анрі Файоль, бюрократична